

Project 3: Energie

De vraag:

Hoe komen we naar een volhoudbare energietransitie in onze samenleving?

De vragenstellers:

Niels Bosman uit Groningen:

„Waarom gaat de overgang in Nederland naar een duurzame economie zo traag? Hoe kan het dat er in de Bemschaven anno nu nog een enorme kolencentrale wordt gebouwd? Dat is toch helemaal niet nodig: Duitsland, Noorwegen, Zweden lopen voorop met duurzame energie. Waar blijft Nederland? Hoe kan het dat we zo ontzettend achterlopen? Doet de overheid wel genoeg? Onze fossiele brandstoffen raken op, we worden voor onze energievoorziening steeds afhankelijker van landen als Rusland en Syrië, dan heb je nog de schade die toegebracht wordt aan energie en milieu. Er gebeurt natuurlijk heus wel wat, maar er kan veel meer.”

Joost Halbertsma uit Groningen:

„Hoe kan het dat in de bouw in Nederland, ondanks dat er zo ontzettend veel gepraat en geadviseerd wordt over duurzaam en energiezuinig bouwen, er eigenlijk zo bar weinig gebeurt? De bouw is een gigantische bron van overtollig materiaal, de grootste afvalberg van Nederland. Ik ben zelf eigenaar van een bouwmaterialenhandel die uitsluitend met ecologische materialen werkt en verbaas me erover hoe weinig we in ons land doen. Als je het vergelijkt met Duitsland, België, Frankrijk, Zwitserland en Oostenrijk, dan staat duurzaam en ecologisch bouwen bij ons nog in de kinderschoenen. Je zou zeggen dat we die kunst toch gemakkelijk kunnen afkijken, maar ergens wringt de schoen. Ik ben benieuwd waar.”

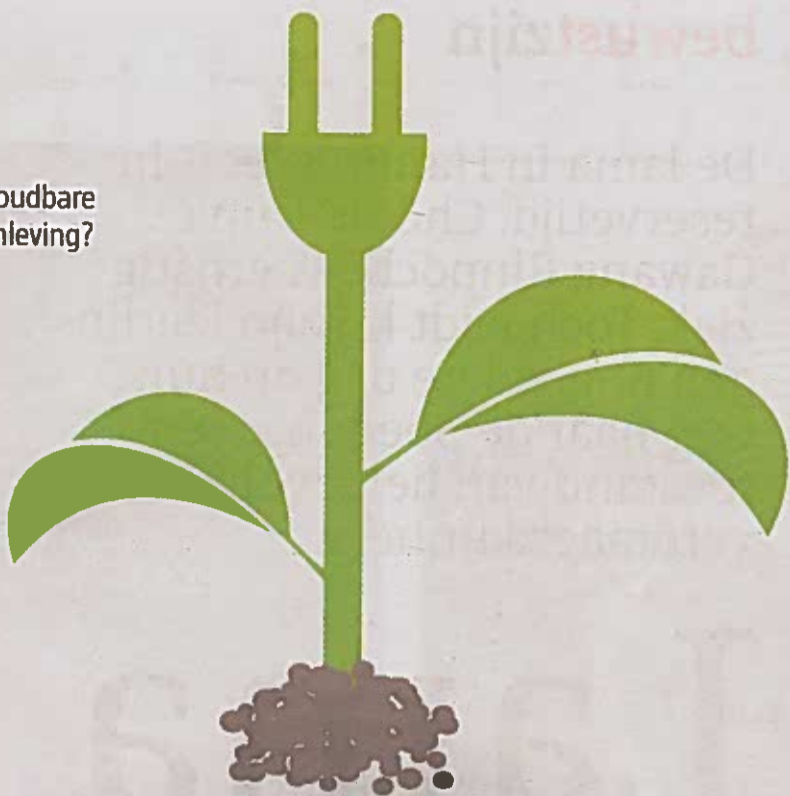
De vragenstellers:

Monique van der Linden uit Ter Apel:

„Mijn moeder heb ik zien vereenzamen in het verzorgingshuis. Ze vond het verschrikkelijk saai. De laatste jaren voelde ze zich oud en ziek, had nergens zin meer in. Ze is 91 geworden. Ik had haar graag in huis genomen, maar dat wilde ze zelf niet. Er moet toch een oplossing zijn om op een mooie manier oud te worden, om je geen zorgen over het welzijn van je ouders te hoeven maken. Maar ondertussen worden ouderen, chronisch zieken en gehandicapten het hardst getroffen bij bezuinigingen. Dan wordt er gezegd dat mensen zonder werk die zorg wel op zich kunnen nemen, maar je kunt toch niet zeggen: de buurvrouw doet het wel? Verzorging en verpleging zijn een vak.”

Karin van der Schee uit Hoogeveen:

„Ik werk bij de stichting Welzijnswerk Hoogeveen. Wij zien een trend dat er een vervaging is van de scheiding tussen betaald werk en vrijwilligerswerk. Taken die eerst haast vanzelfsprekend door professionals werden gedaan, komen bij vrijwilligers te liggen. Dat komt enerzijds door bezuinigingen, maar anderzijds

De wetenschap:

Projectleider Anne Beaulieu van het Groningse energie- en duurzaamheidsprogramma GESP ziet met haar onderzoeksgroep lokale

schone energie-acties in straten, dorpen en steden. Met inwoners van Noord-Nederland gaat ze op zoek naar de succesfactoren.

Joost Halbertsma en Niels Bosman: „Hoe kan het dat we zo ontzettend achterlopen?”

ook door een mentaliteitsverandering in de samenleving: de burger moet meer zelf doen.” „Wij hebben bijvoorbeeld een mantelzorgconsulent die mensen bijstaat die bijvoorbeeld voor hun zieke partner moeten zorgen. Zij krijgt steeds meer vragen, omdat het aantal mantelzorgers toeneemt. Ze heeft zelf een vrijwilliger opgeleid die haar bijstaat. Als er meer geld zou zijn, zou je nog een consulent aannemen, nu word je creatief. Op zich is daar niets mis mee, maar vrijwilligers hebben wel ondersteuning nodig van mensen die ervoor opgeleid zijn. Ik ben heel benieuwd wat de consequenties zijn voor de samenleving van deze ontwikkeling.”

De wetenschap:

Hoogleraar klinische epidemiologie Ronald Stolk buigt zich met zijn onderzoeksteam over de vraag hoe ouderen actief blijven in de maatschappij. Uit eerder onderzoek blijkt dat ze dan langer gezond blijven. Maar hoe doe je dat? Hij en zijn team gaan aan de slag met de vraag wat bepaalt of iemand vrijwilligerswerk in de buurt wil doen en hoe instellingen dat het best kunnen regelen.

kennis

Een wereldmodel voor duurzaamheid

NICO HYLKEMA

Onderzoekers Jan-Pieter Smits en Rutger Hoekstra van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in Den Haag kregen van de Verenigde Naties het verzoek een model te ontwikkelen om landen langs de duurzaamheidslat te leggen. Zes jaar hebben ze er intensief aan gewerkt met een heel team.

Smits: „We zijn begonnen met het Brundtland-rapport uit 1987 van de World Commission on Environment and Development. Daarin is het uitgangspunt hoe de kwaliteit van het leven nu invloed heeft op dat van volgende generaties en op plekken elders in de wereld waar vooral de allerarmsten wonen. Dan krijg je vanzelf een focus op waar het om gaat.”

Desondanks blijft het een breed begrip. Hoe voorkom je nu dat het een loos begrip wordt? Na het bestuderen van de vele visies over de hele wereld hoe men duurzaamheid meet kwamen de CBS'ers tot een drievoudig model ('dashboards') om landen langs de duurzame meetlat te leggen.

In de eerste plaats gaat het om het welbevinden van de bevolking in het hier en nu. Zeg maar de geluksbeleving. De tweede vraag is of deze status door te geven is aan volgende generaties. Tenslotte, analoog aan het Brundtland-rapport, de aanslag op de natuurlijke hulpbronnen in derde wereldlanden.

Tevredenheid met het bestaan is een subjectief begrip. Wel zijn er in de wereld geluksonderzoekers waar noordelijke landen steevast hoog scoren. Hoe zien mensen hun eigen bestaan? Hoe kijken ze naar hun omgeving, naar de afnemende biodiversiteit, het klimaat maar ook inkomensongelijkheid?

„In de Verenigde Staten hebben ze met dit laatste minder moeite. Europa kijkt daar wat anders naar, al kan het bijvoorbeeld wel iets meer werkloosheid tot gevolg hebben. Wij nemen dat voor lief. Sommige dingen kun je objectief meten, andere zijn duidelijk subjectief. Wat niet wil zeggen dat je geen meting kunt doen.”

Nederland doet het relatief goed met vertrouwen in instituties. Op gezondheid en onderwijs zijn we een middenmoter. Alles wordt meegenomen in de vraag hoe tevreden wij zijn. „Sommige mensen spreken van een bruto nationaal geluk.”

Niet altijd zijn de uitkomsten helder. „Neem bijvoorbeeld het gevoel van veiligheid. In de jaren

negentig is daar hier wel onderzoek naar gedaan. In die jaren nam het veiligheidsgevoel af, terwijl objectieve indicatoren voor veiligheid geen daling te zien gaven. Als je dan inzoomt op onderliggende groepen op inkomen, buurt, opleiding, leeftijd krijg je wel begrip voor die paradox.”

Of de bevonden welvaart ook houdbaar is voor volgende generaties is soms koffiedik kijken. „Een kwestie van keuzes en gevolgen. Wij hebben geen kristallen bol. Wel weten we hoeveel natuurlijke hulpbronnen er zijn en hoe groot onze aanslag hierop is. Teren we erop in of niet? En dan heb je ook nog menselijk, natuurlijk en sociaal kapitaal, om het nog ingewikkelder te maken.”

Zo proberen de CBS'ers tussen de klippen van hard cijfermateriaal en subjectieve bevindingen door toch een model te maken, dat wereldwijd bruikbaar is. „Het blijft nu eenmaal altijd een zaak van wijsheid van het hier en nu. Aantasting van de biodiversiteit bijvoorbeeld is van belang voor het voortbestaan van de mensheid. Tegelijk wordt het beleid politiek bepaald.”

Economie als wetenschap biedt zicht op materiële behoeften en inkomens. Maar er is meer dan dat en daarom is het goed ook buiten de grenzen van de economie te kijken. Wat moet je dan met biodiversiteit en natuurbeleving?

„Toch zijn er over onze natuurlijke hulpbronnen wel harde cijfers, die helpen bij het bepalen of we voldoende overlaten voor volgende generaties.”

De import van hulpbronnen uit derde wereld landen waar de allerarmsten wonen is ook goed meetbaar. Onze 'voetafdruk' noemen we dat. Nederland scoort hierin bijvoorbeeld slecht, want we leggen nogal wat beslag op grondstoffen uit die landen. „Maar in die landen vinden ze het vaak ook prima want het is hun inkomen.”

„Als je een land langs de duurzame meetlat wilt leggen heb je de drie 'dashboards' naast elkaar. Dan kun je tot de conclusie komen dat het hier en nu geweldig is, maar dat we wel op de pof leven.”

„Het is een vrij robuust meetsysteem geworden”, meent Smits. Inmiddels hebben enkele landen en de Organisatie voor Economische en Sociale Ontwikkeling (OESO) belangstelling getoond om het meetsysteem over te nemen.

